

ВЕЛИКИЙ РОМАН

Надія Гуменюк

ЖІНКА ДОЩУ

Харків
«ФОЛІО»
2025

ЖІНКА ДОЩУ

Торбина з пляшкою криничної води та кількома грушками-спасівками — через плече. У лівій руці — ціпок, у правій — повідок з Білотою.

— З Богом, дівчинко!

Висока, гінка, уся в темному — штапельна хустка, зав'язана молодичкою і насунута аж до брів, як байкерська бандана, приталений вовняний станик, довга, аж до п'ят, спідниця — обережно ступає стежкою між прив'ялим від спеки бурячинням. Білотка тулиться білосніжним боком до чорного сатинового подолу господині, прудко перебирає копитцями.

Стежка збігає до дерев'яного містка, перекинутого через мілководну фосу, що розділяє село і присілок. На найближчому від містка подвір'ї рухаються дві кольорові хмарини. Менша, червоняста, хутко прилипає до воріт, а більша, сіривато-брунатна, нависає над хвірткою й відразу заводиться на цілу вулицю:

— О, чудо-диво сотворилося! Явлення раби Божої Мокрини та її кози! Два тижні баба з ліжка не вставала, носом з дверей не витикала, ніц не їла, тіко воду пила, до відходу, значиться, збиралася, а теперка, диви-но, зновика шпацирує, як молодуха на кавалерку.

— Таке скажете... Яка вже кавалерка в її роках? — заперече та, що на воротях. — Хіба що Білотка... Може, це її бабця на здибанку супроводжує. Пігуни недавно цапа завели. Там

такий кавалер, що впасти й не встати! Рогатий, бородатий і до гарячої любові завше наготові — сільські мекалки до нього мало з прив'язі не зриваються. Білотка не така, як усі, вона, можна сказати, принцеса козяча. Але й принцесі кохання хочеться. А кому його не хочеться?.. Доброго здоров'ячка, пані Рино! Куди то ви так поспішаєте?

— Пані Рино, пані Рино... Кричи голосніше. Охрипнеш, а ця рогатниця¹ все їдно не почує, бо глуха, як пеньок! — Сірувато-брунатна зривається з хвіртки і повагом пливе до воріт.

— Ну чого ви, мамо, на жінку наговорюєте? — сахається від неї червоняста.

— А чого вона мене перед людьми плетухою обляяла?

— То не вона вас обляяла, то ви на Любку Оленину чортзна-що блутали. От вона й захищала дівчину від ябедин² ваших.

— Твоя Любка — любовальниця хвермерова. Це хвакт! А Мокрина — рогатниця!

— Рогатниці порчу на людей наводять, молоко з корів висмоктують, на жабуриць перетворюються. А Рина Максимивна все життя фельдшеркою була, кращою на цілий район. Та й тепер людей рятує, старим і малим помагає — і зіллям, і порадою. Казав наш учитель історії: цілителька з дипломом. Люди ворожайкою називають. Тільки ви все — рогатниця та рогатниця.

— А то не те саме — що ворожайка, що рогатниця?!

— А не те саме!

— Стули писка, адвокаторко шудрата³! Мало ти ще сала жувала, щоб мене повчала. Послав же Бог невістку... Ну

---

¹ Рогатниця — відьма (діалектизм).

² Ябедина — неправдиві звістки (діалектизм).

³ Шудрата — розкуйовджена (діалектизм).

нігди не змовчить, усе наперекір. Йди-но до хати, жвандо язиката, там уже хтось за тобою плаче.

Ну от, і себе показали, і бабі Мокрині характеристику написали. Та ще й не одну — якій хочеш, такій і вір.

Мокрина вдає, що й справді не чує тої словесної дуелі. Налягає лівою рукою на ціпок, прискорює ходу, щоб хутчіше минути подвір'я Помазацьких. Років три тому вона почала сліпнути. Відтоді ходить, не повертаючи голови, з напівопущеними повіками, ніби в глибокій задумі розглядає щось у себе під ногами. Хтось вважає це дивакуватістю, хтось пліткує, що стара ворожайка ховає погляд, щоб не зіврочити когось ненароком, бо такі вже в неї очі — самі врочать. Та що кому до того, куди ті бабині очі дивляться? І ніхто й не здогадується, що боїться вона натикатися поглядом на зустрічних, бо не впізнає їх, а зізнатися в цьому ніяк не хоче.

Незвична постава, характерна хода з легким погойдуванням, як це буває у високих тонкостанних людей, дивне ім'я, чорне вбрання, що контрастує з нерозлучною білою козою, відверте ігнорування сільських плетух, загадкова мовчкуватість та ще якась абсолютно не зрозуміла для односельців, незбагненна й непояснима любов до дощу, під яким вона може годинами блукати, — все це оповиває Мокрину особливим флером таємничості. А ще всі у селі знають: якщо стара Козачка прийшла на парастас (на інші застілля і не просить), ліворуч від її тарілки треба ставити ще й склянку з криничною водою, бо щотри ложки їжі вона мусить запивати, і то не мінералкою чи газировкою, не квасом чи узваром, а конче «справдешньою» водою.

Мокрина ніби не з материнського лона явилась у цей світ, а матеріалізувалася з осінньої мокви, із сивого туману, з вогкої вселенської стихії. Сталося це давно, ще після Другої світової війни, коли вона, худюсінський політок з довірливими

очима, наче з неба впала на дорогу біля цього маленького поліського села. Вода й досі підтримує її зовні та підживлює своєю енергією зсередини, відмиває від неї старечі болячки і рік за роком доточує й без того некороткий вік. У когось дивакувата ворожайка викликає страх, у когось — благоговіння, а в Ганки Помазацької неприязнь.

Дивно: що гірше вона бачила, то тоншими ставали слух і нюх, що й раніше вирізняли її серед місцевого люду. Тепер Мокрина, як лісовий звір, ще здалеку вловлює звуки, розпізнає приховані запахи, задовго наперед передчуває зміну погоди. Ось і зараз — лише за голосами впізнала Ганку та її невістку Наталку. Від свекрухи несло різким запахом розчавленого зеленого картоплиння і ледь чутним ароматом кропу — певно, ранню бульбу добувала й тільки-но з городу прийшла. Невістка ж солодко пахне грудним молоком.

Рік тому Наталка прибігала до неї по допомогу — під покровом ночі, потай, щоб ніхто не знав. Плакала, розповідала як на сповіді те, що для чужих вух не призначено. Гарно вони тоді поговорили. А тепер, бач, дитинча годує. Мокрині шкода молодуху: та ще з усієї сили опирається, намагається зберегти в собі дитинне довірливе тепло, узятє з батьківського дому, але тяжка селянська робота й втома та оце безглузде щоденне гарикання потроху витягують його з неї, натомість наповнюють її прохолодою та скепсисом. Ще трохи і стане Наталя їжакуватою, сварливою та крикливою пампухою, як і її свекруха. Крапля камінь точить, а тут щодня цілий водоспад на молоду русяву голову.

Від садиби Помазацьких довга присілкова вулиця біжить аж до лісу. Біля крайньої хати чути хлоп'ячі голоси. Один, задержуватий, як у молодого півника, вона добре знає: то Миколишин онук Едик так репетує. Місяць тому те руде, рухливе, як ртуть, бісеня, спроваджене сюди з міста вічно зайнятими

комерцією батьками, хотіло видертися на її грушу-спасівку. Грушки ще зелепухами були. Та й небезпечно ж. Груша висока, розлога і старезна, з дуплом у стовбурі та крихким гіллям. Якби, боронь Боже, хлопчисько зірвався з висоти... Добре, що Білотка не допустила такого сумного фіналу — прогнала збитошника рогами. Едик спочатку накивав п'ятами, а потім похопився і вернувся з палицею. Мокрина кинулася мирити хлопця з козою, намагалася пояснити тому вердзігілеві, тому в'юнові непосидючому, що Білотка, може, життя йому врятувала. Та від рудої голови слова відскакували, як горох від стіни. Довелося прилякати, сказала, якщо ще раз побачить його біля своєї груші, то перетворить на ящірку. До саду хлопчисько більше не поткнувся, але на стежку миру з козою так і не вийшов. Щоразу, тільки-но побачить її, так і норовить як не смикнути за хвоста, то штурхнути у бік.

От і зараз, мабуть, підкрався, капосний, ззаду, бо завше слухняна Білотка раптом збрикнула, нагнула рогату голову, вирвала повідка з Мокрининих рук і кинулася на кривдника.

— Атас! Тікаймо! — почулося перелякане. І дві пари ніг хутко залопотіли запліженою дорогою до подвір'я.

* * *

«Атас! Тікаймо!»

Їх також було двоє. Трохи старших за цих, не по-дитячому стомлених, запліжених, голодних і злих.

— Усе. Капець. Розходимося, як у морі кораблі. Нам туди, а тобі, Ринко-сардинко, он туди, — сказав один і розкинув руки на два протилежні боки. — Ми хутко ходимо, а ти ледве ноги переставляєш. Нащо нам така здихля? Ніколи нам з тобою панькатися. Та й твоїй бабі Козачці ми нічого не обіцяли. Ти йди в це село, а ми — далі. Не реви — не пропадеш, хтось та й подасть.

— Дівок більше шкодують, — відвів очі другий. — Нам треба буде додому, до своїх із харчами повернутися. А тобі однаково... У тебе ж нікого нема, а баба стара, скоро переставиться.

— Чого ти нюні розпускаєш перед цією причепою? О! Дивись! Здається, хтось іде. Атас! Втікаймо! — закричав перший і кинувся бігти.

Вони зникли за сірою завісою дощу, розчинилися, як сіль у воді. Ніхто насправді не йшов. Мокрина залишилася сама. Стояла посеред дороги біля глибокої калабані. Вночі мороз прихопив її поверхню тоненькою плівкою льоду, але після полудня пішов дощ, розбив це ще не тривке покриття, і тепер темна вода бралася брижами під його тугими цівками й виштовхувала на краї сіре морозяне місиво. Мокрину біла пропасниця. Промокла наскрізь осінка вже не чинила спротиву пронизливому вітрові, і він щосили шмагав дівчинку по спині, по випнутих ребрах, по голих ногах у розмоклих черевиках.

Тиждень тому бабуся Уляна зібрала все, що могло мати бодай якусь ціну, поклала в руду валізку (ще мамину, студентську) обійняла її й заплакала.

— Спасайся, дитино. Бач, скільки хат на нашій вулиці вже стоять пустками, скоро й до нашої постукає ота, з косою, не при дитині будь згадана... Бо більш нічого в нас нема — ні зернини, ні бур'янини. І я вже як порохно на вітрі. Що з тобою буде? Втікай. Тепер не те що в тридцять третьому. Тоді й за село не можна було вийти — міліція ловила і завертала назад. А тепер люди якось рятуються... Чула, сусіди на Западну збираються. Їдь з ними. Михалко обіцяв приглянути за тобою в дорозі. Я поклала все, що було. Щось виміняєш, а ні... Не стидайся просити — то красти гріх, а просити можна. Світ не без добрих людей, а хто стукає, тому й відчиняють.

Вийшли вдосвіта. Сімнадцять кілометрів до залізничної станції добиралися пішки. Хто віз на саморобному візку домашні «скарби», призначені на обмін, хто просто йшов, бо вже не було чого ні везти, ні нести. До Запоріжжя — в приміському дизелі, далі — в товарняку. В Києві пересадка на ще один потяг, до Ковеля. Людей у вагоні — як насіння в маківці. Минали села і містечка зі слідами війни — спалені, напівзруйновані, з глибокими вирвами від бомб і снарядів. Кожен тримався свого гурту, кілька підлітків були під опікою дорослих односельців. Але від столиці від'їхали недалеко — потяг раптом різко загальмував посеред поля, його оточила міліція. Спочатку взялися викидати речі, а потім випихати й самих людей. Крик, благання, сльози, прокльони. Дядька Михалка назад не впустили. Мокрина поїхала далі.

Вже кілька місяців поспіль тисячі людей з різних областей вирушали на захід України в надії знайти порятунок від голодної смерті. Західняки ділилися і бульбою, і хлібом, багатьох прихистили у своїх домівках. Восени 1946-го ці поїздки набрали неймовірного розмаху. Влада відреагувала на них дуже по-радянському: наказала скидати «торбешників» із потягів.

— І що то за власть? У своїх людей зерно забрала, а чужим, із соціалістического табору, мало не задушно роздала. Дивіться, мовляв, які ми багаті та щедрі!

Мокрина бачила, як злякано зиркнув якийсь чоловік, коли дядько Михалко це сказав. Що як він передав ті слова тим, що їх із потяга вигнали? Де тепер сусід? Але дядько якось дасть собі раду. А що має робити тут, біля незнайомого села, вона — голодна, усіма покинута чотирнадцятирічна дівчинка? Куди йти? До кого стукати? Тримаючись за плетений з верболозу тин, обійшла калабаню, ступила кілька кроків і зупинилася. Стояла і плакала. Сіра завіса волинської

ЗМІСТ

Жінка дощу	3
(Не)випадковий	19
Містер Секонд.	38
Антонівки.	58
Вовчиця.	71
Мама Любця	92
Етюд з метеликом.	113
Фанатка	135
Звабник на замовлення.	163
Перс і ласунка	180
Коханий волоцюга	198
Волошковий монстр	228
Ігри для риб	246
Осіньне танго	268
Ненаша ніколи не плаче	298
Нетакійко	330